

4. Краевский В. В. Методология педагогики. Новый этап : учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М. : Издательский центр Академия, 2006.
5. Методичні рекомендації до написання і оформлення курсової Б82 роботи з педагогіки : методичний посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, В. П. Максименко, Н. О. Терентьева. – К. : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 87 с.
6. Науково-дослідна робота студентів в академії адвокатури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aau.edu.ua/>.
7. Самостійна робота студентів у вузі / Колектив авторів. – Саратов : Видавництво Саратовського університету, 1982.
8. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2003. – 240 с.

ПРОЦКАЯ С. Н. Организационно-методические аспекты научно-исследовательской работы студентов направления подготовки “Филология”.

В статье обобщены современные подходы к определению сущности понятия “научно-исследовательская работа студентов”; охарактеризованы специфика организации научно-исследовательской работы студентов и ее методическое обеспечение на примере обучения будущих специалистов направления подготовки “Филология”.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, виды научно-исследовательской работы студентов, курсовая работа, реферат, научный доклад, научные семинары, студенческие научные конференции, конкурсы.

PROTSKA S. M. Organizational and methodological aspects of research students specialty “Philology”.

The article summarizes current approaches to defining the essence of the concept of “research work of students”, described the specifics of research students and their methodological support for example training of future specialists specialty “Philology”.

Keywords: research work of students, types of research students, course work, essay, research report, scientific seminars, student conferences and competitions.

**Сопівник Р. В.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

**ВИХОВАННЯ ЛІДЕРІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
ЯК ВАЖЛИВА СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА**

На основі аналізу законодавчих, нормативно-правових актів і декларативних документів висвітлено суспільну потребу у підготовці фахівців для агропромислового комплексу України, як лідерів трудових колективів. Обґрунтовано необхідність виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів на засадах компетентного підходу.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідер агропромислового комплексу, суспільна потреба.

В умовах швидкоплинних змін, глобалізаційних процесів та розвитку в Україні багатокладної ринкової економіки, що формується на конкурентних засадах, загострення економічної й екологічної криз, збільшення кількості голодуючих на планеті людей, зміни клімату та розгортання руйнівних, некерованих природних катаклізмів і катастроф, зростання ролі, як у

світовому, так і в національному масштабах, таких вичерпних, життєво необхідних ресурсів, як питна вода, продовольство й енергоносії, існує гостра необхідність у підготовці для агропромислової галузі фахівців, вихованих на засадах ноосферогенезу. Такі фахівці повинні бути здатними ефективно діяти в ситуаціях невизначеності, творчо підходити до вирішення назрілих проблем, продукувати нові ідеї, згуртовувати людей навколо суспільно-корисної мети та забезпечувати її досягнення в оптимальні терміни за мінімальних матеріальних затрат, не порушуючи, а відновлюючи баланс екосистеми. Для цього необхідно здійснювати підготовку фахівців для агропромислового комплексу, ґрунтуючись на наявній нормативно-правовій базі, у якій яскраво виражені запити суспільства та ринку праці.

Необхідність розвитку лідерського потенціалу у дітей та молоді найбільш повно відображена у працях таких дослідників: вітчизняних – Д. Алфімова, Н. Мараховської, Л. Скібіцької, А. Пахарєва, В. Ягоднікової; російських – Т. Бендас, О. Євтіхова, Є. Рогова, В. Шейнова, Е. Яхонтової, Л. Уманського; зарубіжних – У. Бенніса, Е. Берна, Дж. П. Канджемі, Кетс де Вріса, Дж. Максвела, А. Манегетті, Дж. Юделовіца та ін.

Суспільна потреба у вихованні молоді із розвинутими лідерськими якостями визначається рядом нормативно-правових документів. Проте питання обґрунтування суспільної потреби у формуванні лідерських якостей студентів – майбутніх фахівців агропромислового комплексу – у науково-педагогічній літературі висвітлене недостатньо.

Мета статті – розкрити суспільну потребу у підготовці фахівців для агропромислового комплексу України як лідерів трудових колективів, обґрунтувати необхідність виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів на засадах компетентнісного підходу, здійснити аналіз нормативно-правових документів, які зумовлюють необхідність виховання лідерів для аграрної галузі.

Суспільна потреба у вихованні молодого покоління, яке здатне розбудувати правову, соціальну державу, закладена передусім в Основному законі країни. Так у 1 статті Конституції України її проголошено як державу, яка є “незалежна, демократична, соціальна, правова” [1]. Стаття 1 Конституції України є орієнтиром у суспільному вихованні молоді, яке повинно бути спрямоване на реалізацію ряду напрямів виховання, зокрема громадянського, морально-патріотичного, правового, економічного, екологічного, трудового та ін. Держава покладає цю важливу місію на систему навчальних закладів, зокрема вищих. Так, у Законі України “Про вищу освіту” основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти; підготовка фахівців для потреб України. Зазначена мета конкретизується головними завданнями, зокрема “забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України” та “здійснення освітньої діяльності певного напрямку, яка забезпечує підготовку фахівців

відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідає стандартам вищої освіти” [2].

Фундаментом становлення світогляду молодшої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність, повинно бути національне виховання, відповідно до Концепції національного виховання студентської молоді [3].

Важливими з позиції формування лідерських якостей студентської молоді є такі завдання національного виховання студентської молоді:

- формування у суспільній свідомості переваг здорового способу життя, культу соціально активної, фізично здорової та духовно багаті особистості;
- створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення його потенційних лідерів та організаторів;
- забезпечення високого рівня професійності та вихованості молодшої людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації.

Необхідність формування особистості конкурентної в умовах сучасного ринку праці, яка не тільки володіє глибокими теоретичними знаннями, але й здатна їх самостійно застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян проголошена у “Національній стратегії розвитку освіти на 2012–2021 рр.” [4, с. 8]. Відповідно до цієї стратегії, система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі. Ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності [4, с. 21].

Зазначені і труднощі та недоліки сучасної системи освіти, зокрема:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;
- відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- падіння суспільної моралі, що призвело до бездуховності, низької культури поведінки частини учнівської та студентської молоді;
- недосконалість змісту освіти: державних стандартів освіти, навчальних планів, програм та підручників;
- недостатня переорієнтованість змісту й організації національної освіти на особистість дитини, на формування у дітей і молоді життєво важливих компетентностей, активної їх соціалізації [4, с. 7].

Важливими шляхами подолання зазначених труднощів у вищій освіті визначено:

- розроблення цілісної системи пошуку та відбору на навчання

талановитої молоді, її наукового та професійного зростання і подальшого супроводження у кар'єрному рості;

– розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід в освіті, узгоджених з новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукових) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій [4, с. 15].

У 2011 році Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 було затверджено та рекомендовано центральним органам виконавчої влади, установам та організаціям, що беруть участь у реалізації державної політики у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудоких відносин, об'єднанням роботодавців, професійним спілкам, іншим зацікавленим соціальним партнерам використовувати Національну рамку кваліфікацій у практичній діяльності.

У Національній рамці кваліфікацій описано 9 кваліфікаційних рівнів (структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій цього рівня) за такими показниками:

– знання (осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності);

– уміння (здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем);

– комунікація (взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності);

– автономність і відповідальність (здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності).

Аналіз кваліфікаційних рівнів свідчить, що ознаками двох найвищих – восьмого та дев'ятого – є лідерство.

Так, восьмий рівень в цілому передбачає здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики. Показник “автономність та відповідальність” передбачає ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повну автономність під час їх реалізації.

Дев'ятий рівень характеризується здатністю визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку, вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій. Показник “комунікація” містить: лідерство, вільне компетентне спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації, та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності [5].

Суспільна потреба у формуванні лідерів агропромислового комплексу яскраво відображена у Наказі Міністерства аграрної політики від 01.12.2004

№ 438 “Про стан та основні напрямки формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві”. У документі вказано на проблеми і суттєві прорахунки у формуванні кадрового потенціалу сільськогосподарського виробництва, зокрема: 1) негативна тенденція відтоку фахівців із сільського господарства, де тільки за останні 5 років їх кількість зменшилась на 77 тис. або на чверть; 2) нестабільність на селі; 3) суттєве погіршення соціальної сфери на селі; 4) низький рівень заробітних плат. З іншого боку, (схвалено Наказ Мінагрополітики від 01.12.2004 № 438) [6] сільське господарство визнано однією із провідних галузей агропромислового виробництва, від ефективної діяльності якого залежить продовольча безпека держави, соціальний стан суспільства, його рівень розвитку та майбутнє нації. Отже, суперечність між потребою розвитку провідної галузі виробництва життєво необхідних продуктів у державі та між тенденціями відтоку фахівців із агропромислового виробництва обумовлює гостру потребу у професійній підготовці студентів аграрних ВНЗ, як найбільш авторитетних членів трудових колективів аграрної галузі, які завдяки своїм розвиненим соціально-психологічним, професійним та індивідуально-неповторним якостям будуть не тільки самостійно, а й ефективно працювати в умовах ринкових відносин та кризових ситуацій на селі.

Стратегічними напрямами реалізації “Концепції формування сучасного кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві” [6] визначено такі:

- підготовка сільської молоді до навчання у ВНЗ;
- реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сільськогосподарського виробництва (що містить й удосконалення системи відбору талановитої студентської молоді в навчальних закладах для організації поглибленої її підготовки, стажування, в тому числі і за кордоном, з метою формування кадрового резерву на посаду менеджерів);
- створення умов для працевлаштування та закріплення молоді на виробництві;
- професійне зростання та виховання сучасної управлінської еліти (передбачає, що на базі окремих аграрних ВНЗ 3-4 рівнів акредитації створюються зональні школи підготовки резерву молодих керівників із залученням до цієї роботи провідних сільськогосподарських підприємств; визначається рейтинг випускників за європейською шкалою оцінювання ECTS. Проводиться моніторинг долі випускників у номінації “А” – “відмінники”, запрошуючи їх на навчання в аспірантурі, а також для виконання наукової, педагогічної та науково-педагогічної роботи).

Одним із важливих нормативних документів, у якому відображається соціальне замовлення на підготовку фахівців, вимоги до їх компетентності та особистісно-професійних якостей, є Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) – галузевий стандарт вищої освіти України. Нами було здійснено аналіз Освітньо-кваліфікаційних характеристик бакалавра за кількома напрямами

підготовки. Вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на аналізі ОКХ бакалавра напряму підготовки 6.090101 "Агрономія", кваліфікації 3212 "Технолог із агрономії" [7].

У зазначеному стандарті детально висвітлені:

- 1) соціально-особистісні, інструментальні, загальнонаукові та професійні компетенції;
- 2) виробничі функції, типові задачі діяльності, уміння та компетенції, якими повинні володіти випускники вищих навчальних закладів;
- 3) компетенції випускників вищих навчальних закладів, що вимагаються, та система умінь, що їх відображає.

Найбільш важливими компетенціями, які необхідно враховувати у процесі формування лідерських якостей майбутніх фахівців АПК, є:

- із соціально-особистісних – розуміння і сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (КСО-01), розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя та психологічного клімату у колективі (КСО-02), креативність, здатність до системного мислення (КСО-03), адаптивність і комунікабельність (КСО-04), наполегливість у досягненні мети (КСО-05), екологічна грамотність (КСО-07), здатність визначати цілі і завдання власної діяльності та забезпечувати їх ефективно та безпечно виконання (КСО-09), організація власної діяльності як складової колективної діяльності (КСО-10), здійснення саморегулювання поведінки у побуті і на виробництві та дотримання здорового способу життя (КСО-12), забезпечення необхідного рівня особистої фізичної підготовленості та психічного здоров'я (КСО-13), врахування моральних переконань під час здійснення безпечної та ефективною діяльності (КСО-14), забезпечення екологічно збалансованої діяльності (КСО-15);

- із загальнонаукових – базові уявлення про основи філософії, політології, соціології, культурології, що сприяють розвитку загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності і патріотизму, соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки і права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності (КЗН-01);

- із інструментальних – здатність до письмової та усної комунікації рідною мовою (КІ-01), навички роботи з інформацією (КІ-03);

- професійні компетенції.

Суспільна потреба щодо необхідності підготовки аграрними ВНЗ майбутніх фахівців із розвиненими лідерськими якостями усвідомлюється молоддю. Вивчення думок студентів системи закладів Мінагропроду свідчить, про те, що більшість із них – 72%, вважають розвиток лідерського потенціалу головним завданням закладів освіти; 20% – не задумувалися над цією проблемою; і 8% переконані, що у вищому навчальному закладі це не актуально, оскільки "лідером необхідно народитися" або ж "формуванню лідерські якості у дитячі та шкільні роки". Проте більшість студентів аграрних

вищих навчальних закладів (97%) переконані, що для розвитку агропромислового комплексу України потрібні лідери – організатори виробництва (див. рис. 1).

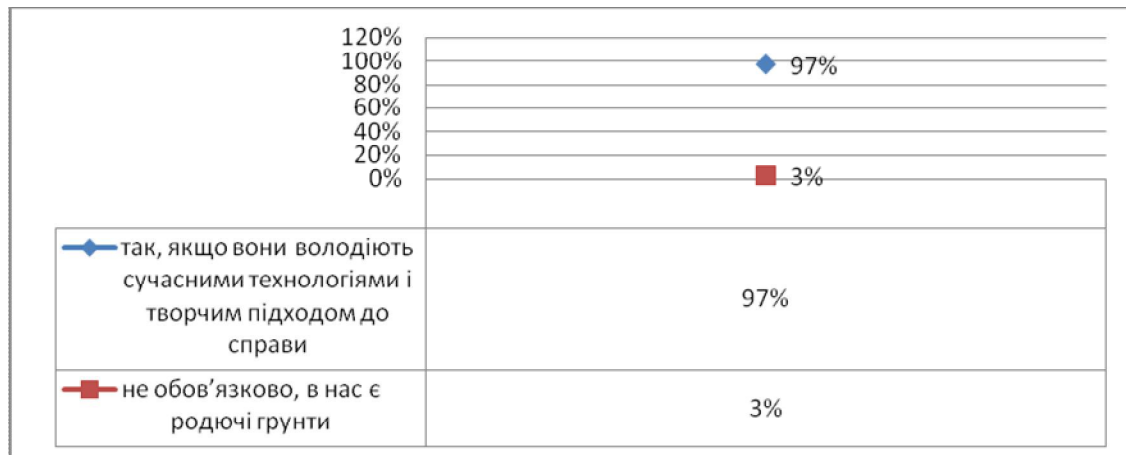

Рис. 1. Відповіді студентів на запитання
“Чи потрібні для розвитку АПК України лідери – організатори виробництва”

На думку студентів, для того, щоб стати лідером агропромислового комплексу України, насамперед, необхідно:

- а) підвищувати рівень фахової підготовки – 79%;
- б) бути ініціативним та енергійним – 65%;
- в) розвивати волю і характер – 57%;
- г) розвивати комунікативні якості, тактовність і дипломатичність – 56%;
- д) займати активну громадську позицію – 53%;
- е) любити землю та мати інтерес до с/г праці – 49%;
- є) уважно і співчутливо ставитись до оточуючих, розуміти їх потреби і проблеми – 40%;
- ж) турбуватись про розвиток села – 38%;
- з) бути хорошим господарником – 36%;
- і) мати сильне фізичне здоров'я – 35%;
- ї) володіти високим рівнем екологічної культури – 31%;
- й) володіти здатністю передбачати і оцінювати мінливі природні фактори та бути готовим до праці у важких погодних умовах – 30%;
- к) розвивати в собі етичне ставлення до живої природи – 24%.

Висновки. Реалії, що склались в АПК України, економічна та екологічна ситуація визначають суспільну потребу у підготовці майбутніх фахівців агропромислової галузі із розвиненими лідерськими якостями. Це закладено у цілому ряді законодавчих, нормативно-правових і декларативних документах, що мають загальнонаціональне значення. У них не тільки акцентується увага на необхідності підготовки кадрів відповідної кваліфікації, а й визначаються компетенції, особистісні риси, якими повинні володіти випускники як майбутні організатори, керівники, лідери.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є обґрунтування шляхів забезпечення суспільної потреби у формуванні фахівців для агропромислового комплексу як лідерів-організаторів трудових колективів.

Використана література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
2. Про вищу освіту. Закон України // Законодавство України про освіту. Збірник документів. – К. : Європейський університет, 2002. – 164 с.
3. Концепція національного виховання студентської молоді // Освіта і управління. – 2009. – Том 12. – № 2. – С. 80-82.
4. Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 рр. – 37 с.
5. Національна рамка кваліфікацій / Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
6. Концепція формування сучасного кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.1863.0>
7. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра напрямку підготовки 6.090101 “Агрономія”, кваліфікація 3212 “Технолог із агрономії”. Видання офіційне. Міністерство освіти і науки України. – К., 2011. – 290 с.

СОПИВНИК Р. В. Воспитание лидеров агропромышленного комплекса как важная общественная потребность.

На основе анализа законодательных, нормативно-правовых актов и декларативных документов отражена общественная потребность в подготовке специалистов для агропромышленного комплекса Украины, как лидеров трудовых коллективов. Обоснована необходимость воспитания лидерских качеств студентов аграрных высших учебных заведений на основе компетентностного подхода.

Ключевые слова: лидер, лидерство, лидер агропромышленного комплекса, общественная потребность.

SOPIVNIK R. V. Education of leaders of agroindustrial complex as important public necessity.

Based on the analysis of the legal, regulatory acts and declarative document highlights social need in training for agriculture in Ukraine, as the leaders of labor collectives. The necessity of education leadership students of agricultural universities on the basis of the competency approach.

Keywords: leader, leadership, leader of agriculture, social need.

***Хижняк А. В.
Інститут проблем виховання НАПН України***

МОЛОДШИЙ ШКОЛЯР ЯК СУБ'ЄКТ ВИХОВАННЯ ЧУЙНОСТІ

Висвітлено вікові особливості молодшого школяра, які сприяють вихованню такої моральної якості, як чуйність.

Ключові слова: чуйність, молодший школяр, сенситивний вік, методи виховання.